

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۱/۱۱/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

شناسایی ضرورت‌های احداث مجتمع تخصصی مادر و کودک در کلان‌شهرهای ایران

سیده سارا پورجانکی خانی*

دانشجوی دکترا رشته مدیریت راهبردی رویدادها و سازمان‌های ورزشی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز

* Email: spourjanakikhani@yahoo.com

چکیده

رابطه مادر و کودک یکی از مهم‌ترین جنبه‌های زندگی انسان است. البته مهم‌ترین رابطه زندگی هر انسان در واقع رابطه او با والدین است. رابطه مادر و کودک، از آنجایی که اولین رابطه عمیق کودک با محیط اطراف به شمار می‌رود، تأثیر بسیاری بر آینده او و نوع روابطش با دیگران خواهد داشت. رابطه مثبت مادر و کودک می‌تواند بر روی افزایش عزت‌نفس، کنجکاوی، خودمختاری مؤثر باشد و به کودک کمک می‌کند تا بهتر بتواند مهارت تصمیم‌گیری را به کار گیرد. شما می‌توانید با درگیر شدن در زندگی روزمره فرزند خود و ایجاد ارتباطی مؤثر، کیفیت رابطه والدین و کودک را افزایش دهید. همچنین بسیار مهم است والدین درک کنند که هر رابطه‌ای در طول زمان با تغییراتی مواجه خواهد شد و نیازمند انعطاف‌پذیری است، لذا در این پژوهش سعی گردیده به شناسایی ضرورت‌های احداث مجتمع‌های تخصصی مادر و کودک در کلان‌شهرهای ایران پرداخته شود.

جامعه آماری این پژوهش را ۴۰۰ نفر از مادران دارای کودکان ۲ الی ۷ سال تشکیل داده‌اند که به صورت تصادفی از هر یک از کلان‌شهرهای اصفهان، شیراز، تهران و مشهد ۱۰۰ نفر به صورت کاملاً تصادفی انتخاب شدند.

پرسشنامه مورد استفاده در این پژوهش پرسشنامه والد-کودک (پایاتا، ۲۰۱۱) انتخاب گردید که ۳ مهارت کودکان " استقلال‌طلبی کودکان"، " پرورش خلاقیت کودکان" و " رشد ذهنی و احساسی کودکان" و همچنین ۳ مهارت مادران " مراقبت از سلامتی جسم و روح"، " توسعه روابط اجتماعی با دیگر مادران"، " آگاهی و آموزش از مسائل نوین تربیتی" را اندازه‌گیری می‌نماید. داده‌های حاصل از توزیع پرسشنامه با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیری در نرم‌افزار SPSS²³ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج پژوهش نشان داد که بین مهارت استقلال‌طلبی کودکان، پرورش خلاقیت کودکان و رشد ذهنی و احساسی کودکان با احداث مجتمع تخصصی مادر و کودک در کلان‌شهرهای ایران رابطه معناداری وجود دارد، همچنین بین متغیرهای مراقبت از سلامتی جسم و روح مادران، برقراری روابط اجتماعی مادران و آگاهی و آموزش از مسائل نوین تربیتی مادران با احداث مجتمع تخصصی مادر و کودک در کلان‌شهرهای ایران رابطه معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی: مجتمع تخصصی، مادر، کودک، کلان‌شهرهای ایران، استقلال‌طلبی، خلاقیت، روابط اجتماعی.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

امروزه با بیشتر شدن زندگی‌های شهرنشینی و گسترش بی‌رویه شهرها و به وجود آمدن ناهنجاری‌های رفتاری به دلیل ازدحام و شلوغی شهرها و عدم فضاهای طبیعی در منازل مانند حیاط و باغ و ... در زندگی شهرنشینی، الزام احداث مجتمع‌های تخصصی موردنیاز جامعه متناسب با نیاز شهروندان و درواقع کاربران حقیقی شهرها که مادران و کودکان هستند امری الزامی است و دور از ذهن نیست. با توجه به اینکه زنان و کودکان بیش از شصت درصد جمعیت کشور را به خود اختصاص می‌دهند لذا می‌توان گفت این بخش از جامعه و جمعیت به‌عنوان سرمایه حال و آینده کشور برای مدیران بایست پراهمیت باشد چراکه مهم‌ترین بخش آینده هر کشور را کودکان آن کشور به خود اختصاص می‌دهند و فردای جامعه خواهند شد لذا رشد عاطفی، جسمی، روانی و پرورش خلاقیت کودکان، کاهش تنش‌های زندگی شهری و عصبیت‌های فشارهای زندگی بر روی مادران بایستی در این شرایط کنترل گردد و به سمت‌وسوی خوبی هدایت شود (راغفر و سوسفوند، ۱۳۹۶).

قسمت اعظمی از شکل‌گیری شخصیت کودک در هفت سال اول زندگی او رخ می‌دهد لذا او به مکان‌هایی احتیاج دارد که بتواند با دیگران تعامل اجتماعی مثبت برقرار نماید و در آن احساس امنیت و شادابی کند تا خیال‌پردازی و خلاقیت درون خود را پرورش دهد و تمامی کنش‌های روانی خود را آزاد و تخلیه نماید چراکه از نظر فروید، منبع خلاقیت را باید در تجربیات دوره کودکی فرد جستجو کرد (نجفی و همکاران، ۱۳۹۲).

کودکان حساس‌ترین و تأثیرپذیرترین گروه سنی جامعه را تشکیل می‌دهند و در حساس‌ترین و مهم‌ترین سال‌های زندگی‌شان، زمانی که پایه‌های رشد شخصیت ذهنی، جسمی و اجتماعی آنان شکل می‌گیرد، تا زمانی که وارد شهر می‌شوند نیازمند این هستند که زندگی اجتماعی را در مقیاس خود تجربه کنند و این امر مستلزم فراهم بودن فضایی صمیمانه و فرح‌بخش است. فضای امن به‌دوراز هیاهوی دنیای خشن، دنیایی پر از شادی و نشاط با انواع رنگ‌های طبیعی و زیبا که در آن فرصت بیان حس شادی و افکار تازه و پرورش و رشد استعدادهایشان را داشته باشند. فضایی که زمینه‌ای مناسب برای امنیت کودکان به وجود آورد. رابطه اجتماعی در فضا و زمان اتفاق می‌افتد، مجاورت می‌تواند علت شروع رابطه اجتماعی باشد اما شرایط آن کافی نیست و میزانی از تجانس برای حفظ این روابط لازم است، ساختار فیزیکی و تقسیمات عملکردی فضا ممکن است گشاینده یا محدودکننده فرصت‌ها برای ارتباط باشند (باپردی و یاقوتی، ۲۰۱۵).

با توجه به اینکه امروزه بیشتر کودکان در آپارتمان‌ها از فضاهایی با ابعاد و اندازه‌های کوچک رنج می‌برند و وقت می‌گذرانند مدیریت و برنامه‌ریزی شهری باید به سمتی هدایت شود که با احداث مجتمع‌های تخصصی مادر و کودک که برای کودکان و مادرانشان طراحی شده باشد نیازهای آنان را تأمین نماید. احداث فضاهایی که کودکان و مادران در آن تعامل بیشتر با محیط بازی، آموزشی، طبیعی، فرهنگی و ورزشی داشته باشند که این امر زمینه‌ساز دریافت اطلاعات بیشتر می‌شود و زمینه رشد و شکوفایی، پرورش استعدادها و خلاقیت را در آن‌ها به وجود می‌آورد و این تأثیرگذاری باعث نشاط و شادابی و افزایش اعتمادبه‌نفس آنان می‌گردد، درنتیجه اگر نیاز آنان در هر مقطع سنی پاسخ داده شود موجب می‌شود که آنان به مرحله بعدی رشد ارتقاء یابند و به مرحله قبلی بازنگردند. بر اساس تحقیقات انجام‌شده احداث فضاهای بازی سازگار با روحیه کودکان سهمی عمده در بلوغ

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

اجتماعی و تکامل شخصیتی کودکان از طریق تحرک آزاد فعالیت و ایمنی و امکان برخورد های اجتماعی سازنده و... آنان خواهد داشت (علوی، ۱۳۷۹).

در دنیای پیچیده امروز که روزه‌روز در حال تغییر و دگرگونی است و علم بشر روزانه در حال گسترش است، تفکر و علم راه گشای مسائل است. تفکری که همراه با خلاقیت و نوآوری باشد، اکتسابی نیز است. خلاقیتی که ریشه و اساس آن در دوره کودکی شکل می‌گیرد و پرورش می‌یابد، لذا رشد انسان‌ها در دوران کودکی بسیار با اهمیت است و در شرایط زیست‌محیطی و درونی آن بسیار تأثیرگذار است. کودکان در دوران کودکی نیاز به بازی کردن دارند، زیرا در دنیای بازی با مسائل جدیدی روبرو می‌شوند و می‌خواهند آن‌ها را جستجو و حل نمایند، لذا محل بازی کودکان بسیار با اهمیت است لذا احداث مجتمع‌های مادر و کودک در کلان‌شهرهای ایران که کودکان از فضای حیاط و طبیعت محروم‌اند امری بسیار الزامی به نظر می‌رسد (نجاتی، ۱۳۹۶).

وجود مجتمع‌های تخصصی مادر و کودک که برای کودکان و مادران آن‌ها مناسب‌سازی شده باشد علاوه بر اینکه موجبات رشد جسمی و ذهنی کودکان را فراهم می‌کند موجب کاهش تنش‌ها و عصبانیت‌ها کودکان و مادران نیز می‌گردد و جامعه حال و آینده را از لوس وجود بسیاری از بزهکاری‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی پاک خواهد کرد و چه‌بہتر است پیشگیری به‌جای درمان و متحمل نشدن هزینه‌های گزاف درمان در آینده باشد.

در این پژوهش سعی گردید تا برخی از دلایل ضرورت‌های وجود احداث مجتمع‌های تخصصی مادر و کودک از طریق تقویت مهارت‌های کودکان و مادرانشان شناسایی گردد و تأثیر وجود این مجتمع‌ها بر سه مؤلفه اخلاقی و رفتاری کودکان و مادران ارزیابی گردد.

مبانی نظری پژوهش

۱- مادر

مادر، مام، ننه یا مامان (به فرانسوی: *maman*) یکی از نسبت‌های خانوادگی است و به والد طبیعی یا اجتماعی مؤنث گفته می‌شود.

همه مادران هنگامی که صاحب فرزند می‌شوند تمایل دارند که برای فرزندشان بهترین مادر روی زمین باشند اما در ذهن هرکسی تعریف مادر خوب و کافی با دیگری فرق دارد؛ برخی مادری را با سخت‌گیری زیاد و برخی دیگر وظایف مادری را بسیار آسان تعریف می‌کنند. درنهایت هر تعریفی که شما از مادر خوب بودن داشته باشید، به دنبال راهی برای خوشبختی و سعادت فرزند خود هستید. برای رسیدن به این مقصود باید برخی صفات را در خود پرورش دهید. باین‌حال همواره این سؤال پیش می‌آید که مادر کامل یا مادر کافی، کدام‌یک فرزندان کارآمدتری را تربیت خواهند کرد؟

یکی از مهم‌ترین وظایف یک مادر نمونه این است که استعداد فرزند خود را بیابد و در جهت شکوفایی آن تلاش کند. باین‌حال از آنجایی که مادر تعامل بیشتری با کودک داشته و به علایق کودک خود زودتر از دیگران پی می‌برد زودتر می‌تواند استعداد فرزند خود را کشف کند. مادر خوب باید مهارت‌های زندگی را بدون تعصب به فرزندش بیاموزد و به او یادآور شود که در محیط‌های اجتماعی دیگر نیز آموزش‌های دیگری منتظر او خواهند بود.

یک مادر نمونه گاهی فرزندش را تشویق می‌کند و گاهی به‌درستی و به روش علمی او را تنبیه می‌کند و البته برای سلامت و شادی کل اعضای خانواده وقت می‌گذارد؛ ضمن اینکه به خود نیز اهمیت می‌دهد. این مادر به فرزندش می‌آموزد چگونه مشکلات اطرافش را شناسایی کند و از خود در برابر آن‌ها دفاع کند و بتواند تشخیص دهد چه زمانی می‌تواند از حمایت خانواده کمک بگیرد. این مادران یک سبک فرزند پروری مناسب را در تمامی تعاملات خود با کودک در پی می‌گیرند (Dewi, 2012).

۲- کودک

در تعریف جهانی کودک به افراد زیر ۱۸ سال کودک گفته می‌شود، بنابراین این تعریف در واقع شامل خردسالان تا دوره نوجوانی نیز می‌شود. به‌طور کلی دوره کودکی بعد از سنین نوزادی انسان شروع می‌شود و تا رسیدن فرد به سن قانونی که تعریف جهانی آن ۱۸ سال می‌باشد، است.

بازی‌های کودکان ابتدا تک‌نفری است و بعد به تدریج در سه‌سالگی بازی‌های دونفری را شروع می‌کنند. حدود پنج‌سالگی، ارتباط‌های کودکان، باثبات‌تر، اجتماعی‌تر و پیچیده‌تر می‌شود. تا قبل از این سن، کودکان توجه چندانی به همسالان خود ندارند و بازی‌های انفرادی را ترجیح می‌دهند و گاهی بازی‌های هم‌جواری می‌کنند. یعنی کنار هم بازی می‌کنند بدون اینکه باهم ارتباطی داشته باشند. حدود پنج‌سالگی کودکان در بازی‌ها همکاری می‌کنند تا به هدف مشترکی برسند یا در بازی نقش‌های مختلفی ایفا می‌کنند. بازی، رشد هوشی را در کودکان افزایش می‌دهد. بازی‌های گروهی نه تنها به رشد هوشی بلکه به رشد اجتماعی و عاطفی کودکان نیز کمک بسیار می‌کند (انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۸۳).

۲-۱- استقلال طلبی کودک

یکی از مشکلات تربیتی در جامعه امروز ما، وابستگی بیش‌ازحد فرزندان به والدین است که تجربه آن در سنین بزرگسالی و حتی پس از تشکیل یک زندگی مستقل گریبان گیر افراد می‌شود. به‌طوری‌که فرزندان پس از جدایی از والدین، قادر به کنار آمدن با زندگی جدید خود نبوده و از اعتماد به نفس کافی برای اداره یک زندگی مستقل بهره‌مند نیستند.

والدین برای آن‌که فرزندان خود را برای رویارویی با دنیای واقعی و دورانی که فرزندان باید مستقل و بدون حضور مداوم والدین زندگی کنند، آماده سازند، باید کودکان را در همان مراحل اولیه زندگی اجتماعی، تربیت و برای رویارویی با این مشکلات آماده سازند. باید توجه داشت یکی از وظایف مهم والدین، شناخت درست از چگونگی رشد کودک است. آن‌ها باید با توجه به توانایی‌ها و استعداد‌های ذاتی فرزندشان او را در کسب مهارت‌ها و توانایی‌های فردی راهنمایی و حمایت کنند. متخصصان معتقدند، محبت و حمایت‌های بیش‌از اندازه، باعث وابستگی کودک شده که نه تنها باعث کاهش اعتماد به نفس و ناتوانی در کسب مهارت‌ها و شناخت مشکلات می‌شود، بلکه ریشه بسیاری از مشکلات روحی و تنش‌ها در آینده خواهد بود. از این‌رو به عقیده کارشناسان حوزه علوم روانشناسی، شناخت کافی از مراحل رشد کودک و توجه به خصوصیات روحی و وضعیت فرهنگی و سطح هوش هیجانی و رفتاری کودک در دستیابی به بهترین شیوه تربیتی مؤثر خواهد بود.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

اضطراب جدایی از مشکلات شایع کودکان است که از وابستگی شدید آنها به والدین و نداشتن اعتماد به نفس ناشی می‌شود. این اختلال از موانع خودکفایی کودک در بزرگسالی به شمار می‌رود. از دوران کودکی، اختیاراتی که والدین به کودک می‌دهند باعث شکل‌گیری اعتماد به نفس در کودک شده و تکامل آن تا دوران بزرگسالی ادامه خواهد داشت. وابستگی و به‌کارگیری شیوه‌های غلط تربیتی باعث ایجاد اضطراب شده و کودک احساس می‌کند که به تنهایی قادر به انجام کارهایش نیست و اضطراب اجتماعی جایگزین اعتماد به نفس اجتماعی خواهد شد (شیرالی نیا و همکاران ۱۳۹۸).

۲-۲- پرورش خلاقیت کودکان

خلاقیت کودکان نقش مهمی در آینده آنها خواهد داشت. کودکان خلاق راه‌حل‌های جدید برای مشکلات پیش رو پیدا می‌کنند. توجه داشته باشید استعداد تنها بخشی کوچک از خلاقیت است و تمرین، نظم‌بخشی و پرورش آن از اهمیت بیشتری برخوردار است. هر چه محیط زندگی کودک از تنوع بیشتری برخوردار باشد، امکان رشد خلاقیت در او بیشتر است. قطعاً پرورش خلاقیت کودکان برای والدین امروزی بسیار مهم است.

خلاقیت بیش از آنکه ذاتی باشد مهارتی یادگرفته‌نی است و والدین می‌توانند آموختن آن را تسهیل کنند. خلاقیت کودکان فواید زیادی برای ذهن، احساسات و حتی سلامت جسمی آنها دارد. به‌عنوان یک پدر و مادر یا معلم شما می‌توانید کارهایی را برای پرورش خلاقیت کودکان و آموزش خلاقیت به کودکان خود و حفظ و رشد ذهن خلاق او انجام دهید. بهتر است بادآور شویم که تمام کودکان قبل از دبستان دارای استعداد خلاقیت در عالی‌ترین حد خود هستند و هنر والدین و معلمان، خاموش کردن و سرکوب کردن این استعداد است!

کودک خلاق، کودکی است که با جواب‌های سطحی شما قانع نمی‌شود. تورنس که متخصص خلاقیت کودکان است، بر این اعتقاد است که در سه‌سالگی خلاقیت بچه‌ها افزایش می‌یابد و تا چهار یا چهار و نیم سالگی به اوج خود می‌رسد. اما در پنج‌سالگی و با ورود به آمادگی ناگهان سقوط می‌کند.

راه‌های افزایش خلاقیت کودکان نقاشی، موسیقی، بازی‌های ساختنی و پازلی، طبیعت‌گردی، آشپزی، طرح پرسش‌های محرک، فرصت ابزار افکار مخالف، قبول دوستان تخیلی، پاداش شکست، نوآوری و خلاقیت در اسباب‌بازی‌ها و... است که همه این موارد نیاز به یک محیط امن و ایمن متناسب با نیاز کودک دارد که در این پژوهش مجتمعه تخصصی مادر و کودک این نیازهای را تأمین می‌کند (حسینی، ۱۳۸۴).

۲-۳- رشد فیزیکی کودک

رشد فیزیکی کودکان یکی از فاکتورهای مهم برای سلامت کودک می‌باشد، در صورت عدم رشد کافی و مناسب ممکن است رشد ذهنی کودک نیز با مشکل مواجه شود، بنابراین رشد فیزیکی کودک و سلامت جسمانی او از مباحث بسیار مهم روانشناسی کودک است.

۲-۴- رشد ذهنی کودک

رشد ذهنی کودک نیز برای والدین بسیار مهم است. همه والدین تمایل به پرورش فرزندان باهوش و قدرت ذهنی بالا دارند. رشد ذهنی کودک از دوران نوزادی و حتی جنینی او شکل می‌گیرد. برای دوره اولیه زندگی کودک میزان فهم و درک او از

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

دنیای اطراف و در مراحل بعدی میزان یادگیری کودک در مباحثی مانند زبان، هنر و ... مهم می‌باشد. تمام ویژگی‌های مهم درباره رشد ذهنی کودکان مانند قدرت حافظه و قدرت تصمیم‌گیری مربوط به مبحث رشد ذهنی کودک در روانشناسی است.

۲-۵- رشد احساسی کودک

رشد احساسی و عاطفی کودک نیز از موارد بسیار مهم برای تربیت فرزندان است. عدم توجه به این مبحث موجب بروز اختلالات رفتاری کودک در دوره کودکی، نوجوانی و بزرگسالی خواهد شد. با توجه به رشد احساسی کودک موجبات رشد اجتماعی او را نیز فراهم می‌کنیم. کلیه احساسات کودک شامل احساس گناه، حس اعتماد به نفس، امیدواری کودک و ... مربوط به این مبحث هستند. تعریف کودک در روانشناسی را باید با توجه به مباحث آن شناخت (قره بیگلو، ۱۳۹۱).

۳- برخی از مشکلات والدین بخصوص مادران

یکی دیگر از مؤلفه‌هایی که بر رابطه والد کودک تأثیر می‌گذارد تحمل پریشانی می‌باشد. تحمل پریشانی به میزانی که یک فرد قادر به تحمل حالت‌های روان‌شناختی و یا جسمانی منفی است اشاره می‌کند. تحمل پریشانی به‌طور فزاینده‌ای به‌عنوان یک سازه مهم در ایجاد بینش‌های جدید در مورد شروع و ابقاء آسیب‌شناسی روانی همچنین پیشگیری و درمان آن ملاحظه می‌شود. والدین با سطوح کمتر تحمل پریشانی ممکن است در معرض پاسخ ناسازگارانه به پریشانی و شرایط برانگیزاننده پریشانی در مقابل خواسته‌های کودکان خود باشند. در نتیجه، این افراد ممکن است برای اجتناب از احساسات منفی / حالات آزارنده مربوط بکوشند تا این دسته از احساسات منفی را به فرزندان خود منتقل نکنند در مقابل، افراد با سطوح بالاتر تحمل پریشانی، ممکن است بیشتر قادر باشند که به پریشانی و شرایط برانگیزاننده^۱ پریشانی پاسخ انطباقی دهند (باردن، ۲۰۲۰).

این پریشانی‌ها می‌تواند نگرانی از وضعیت جسمانی، عدم تناسب وزن مادران بعد از تولد کودکان، نگرانی از دست دادن فرصت‌های شغلی و اجتماعی، کمبود فرصت جهت تعاملات اجتماعی نسبت به گذشته خود، عدم آگاهی مکفی از بروزترین مسائل آموزشی و نوین جوامع و غیره را در برگیرد.

۴- مشکلات کلان‌شهرها برای مادران و کودکان

الگوی شهر دوستدار کودک درصدد اعطای حق شهروندی به کودکان، افزایش آگاهی، بالا بردن مشارکت جمعی، کاهش خشونت علیه کودکان و توجه به مسائل زیست‌محیطی است.

تعامل کودک با محیط از اهمیت بالایی برخوردار است؛ چراکه این تعامل از شکل‌گیری شخصیت تا رشد جسمی و ذهنی کودک را در برمی‌گیرد. در نتیجه، ایجاد محیط شهری ایمن، خلاق، پاسخگو و در دسترس باید توسط سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان شهری مورد توجه قرار گیرد. در دهه ۱۹۹۰ م، کودکان به فهرست گروه‌هایی که برنامه‌ریزان باید در فرایند برنامه‌ریزی به آنان توجه نمایند، اضافه شدند؛ زیرا در کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل متحد بر شهر دوستدار کودک تأکید شد. الگوی شهر دوستدار کودک درصدد اعطای حق شهروندی به کودکان، افزایش آگاهی، بالا بردن مشارکت جمعی، کاهش خشونت علیه کودکان و توجه به مسائل زیست‌محیطی است.

از دیدگاه کنوانسیون حقوق کودک، شهر دوستدار کودک درصدد اجرای تعهد خود برای تحقق بخشیدن به طیف وسیعی از حقوق بشر برای همه کودکان است. شهر دوستدار کودک باید موارد ذیل را ضمانت نماید: تصمیم‌گیری در مورد شهر خود، شرکت در خانواده، جامعه و زندگی اجتماعی، حفاظت از کودکان در برابر خشونت و استثمار، شرکت در رویدادهای فرهنگی و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

اجتماعی، دسترسی به خدمات اساسی مانند آموزش و پرورش، سرپناه و مراقبت‌های بهداشتی، زندگی در محیط پاک و به رسمیت شناختن کودک به‌عنوان یک شهروند (غفاری و همکاران، ۱۳۹۰).

پیشینه پژوهش

اوایل اسفندماه ۱۳۷۲ مجلس شورای اسلامی اجازه ملحق شدن ایران به کنوانسیون حقوق کودک را تصویب نمود. بر اساس بند ۱ ماده ۳۱ این کنوانسیون «حکومت‌ها حق کودک را برای داشتن بازی، سرگرمی، وقت آسایش و استراحت به رسمیت می‌شناسند. کودک می‌تواند به‌طور فعال و آزادانه در امور فرهنگی و هنری درخور سنی خود شرکت کند.» همچنین، در بند ۲ این ماده اشاره شده است: «حکومت‌ها به حق کودک برای فعالیت‌های هنری و فرهنگی توجه دارند و با اقدام‌های خود، آن را پشتیبانی می‌کنند و امکانات مناسب را برای انجام فعالیت‌های فرهنگی-هنری و همچنین اوقات فراغت و سرگرمی کودک فراهم می‌کنند.» در سال ۱۳۷۹ شورای عالی استان‌ها به‌موجب ماده‌واحدده‌ای به شورای اسلامی شهرها پیشنهاد داد که شهرداری‌ها را در راستای تحقق شهر دوستدار کودک به انجام اقدامات لازم موظف کنند. در این پیشنهاد عنوان شد که این طرح در بخش شهرسازی و معماری با پیگیری، تدوین و تصویب قوانین لازم از سوی دستگاه‌های مختلف برای تأمین فضای مناسب بازی کودکان در مجتمع‌های مسکونی نوساز یا در حال ساخت دنبال شود. همچنین، تنظیم قوانین رعایت استانداردهای کاهش خطر و حوادث در مجتمع‌های مسکونی، طراحی خیابان‌ها، پیاده‌روها و پل‌ها به‌نحوی که برای عبور کودکان و وسایل حمل‌ونقل کودک مناسب باشد، پیش‌بینی شده است.

الحاق به صندوق حمایت از کودکان یونیسف، در سال ۱۳۸۶ دولت ایران تعهدی را به صندوق حمایت از کودکان سازمان ملل متحد (یونیسف) داد و تهران نیز به طرح شهرهای دوستدار کودک ملحق شد.

مصوبه «تهران، شهر دوستدار کودک» در سال ۱۳۸۸ به تصویب شورای اسلامی شهر تهران رسید. از جمله مواردی که در این مصوبه مورد توجه قرار گرفته، استانداردسازی مبلمان شهری به‌ویژه وسایل خاص کودکان برای ورزش، تفریح و بازی؛ استانداردسازی معماری مدارس؛ اجرای پروژه راه‌های امن به مدرسه؛ ایمن‌سازی پیاده‌روهای شهری برای کودکان و مادران همراه کودک؛ الزام استفاده از صندلی مخصوص کودک در وسایل حمل‌ونقل عمومی؛ ایجاد مراکز مخصوص شیردهی و نظافتی کودک در مراکز تفریحی و پارک‌ها و پایانه‌های اتوبوس و مترو و قطار و دیگر فضاهای عمومی شهری؛ اختصاص بخشی از فعالیت تمامی فرهنگ‌سراها به برنامه‌های کودکان؛ ارائه خدمات ویژه به خانواده‌ها و کودکان در معرض آسیب‌های اجتماعی و بهداشتی؛ تأمین فضای مناسب بازی کودکان در مجتمع‌های مسکونی و همکاری با سازمان‌های مردم‌نهاد برای فرهنگ‌سازی و ایجاد انگیزه در جامعه جهت توجه به حقوق کودک در نظام شهرنشینی. همچنین، در تبصره ۴ مصوبه نیز شهرداری تهران موظف شده اعتبارات موردنیاز برای حسن اجرای این مصوبه را در ردیف‌های مربوط در بودجه سنواتی شهرداری پیش‌بینی و لحاظ کند (باقری و همکاران، ۲۰۱۴).

خانزاده در سال ۱۳۹۳ در پژوهش خود به این نتیجه رسیده است که ذهن آگاهی با توجه کردن به احساسات و واکنش‌هایی که اغلب والدین از خود بروز می‌دهند، می‌تواند با کاهش تنش‌ها به تعامل بهینه والد و فرزند منجر گردد و تأثیر به‌سزایی بر سلامت خانواده داشته باشد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

در سال ۱۳۸۹ طرح شهر دوستدار کودک در شورای عالی استان‌ها به تصویب رسید. در این مصوبه، شورای عالی استان‌ها به شوراهای اسلامی شهرها پیشنهاد کرد شهرداری‌ها را در زمینه تحقق شهر دوستدار کودک موظف به انجام اقدامات لازم با لحاظ شرایط مقرر در مصوبه کنند.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی و همبستگی است. جامعه آماری موردنظر برای انجام این مطالعه، ۴۰۰ نفر از مادران دارای کودکان ۲ الی ۷ سال هستند که ۱۰۰ نفر از کلان‌شهر اصفهان، ۱۰۰ نفر از کلان‌شهر شیراز، ۱۰۰ نفر از کلان‌شهر تهران و ۱۰۰ نفر از کلان‌شهر مشهد به صورت کاملاً تصادفی از تمام مناطق سطح شهر انتخاب شدند، لازم به ذکر است طبق فرمول تعیین حجم نمونه گرین در رگرسیون، حجم نمونه آماری ۴۰۰ نفر تعیین شد. ابزار این پژوهش پرسشنامه استاندارد رابط والد- کودک بیانها که در سال ۱۹۹۴ بهره گرفته شده بود، استفاده گردید. آلفای کرونباخ این پرسشنامه برای هر یک از مؤلفه‌های کودکان از جمله استقلال‌طلبی کودکان، پرورش خلاقیت کودکان، رشد ذهنی و احساسی کودکان به ترتیب ۰/۷۹، ۰/۸۱، ۰/۷۶ به دست آمد همچنین برای هر یک از مؤلفه‌های مادران از جمله، مراقبت از سلامتی جسم و روح، برقراری روابط اجتماعی، آگاهی و آموزش از مسائل نوین تربیتی ۰/۸۴، ۰/۸۱ و ۰/۸۹ به دست آمد. پرسشنامه به صورت مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت طراحی شد و شیوه نمره‌گذاری بر پایه مقایسه نمرات پیش‌آزمون با پس‌آزمون و معنادار بودن این تفاوت انجام شد، همچنین روایی پرسشنامه نیز به تأیید متخصصان حوزه روانشناسی کودک و خانواده رسید، همچنین در این پژوهش از آمار توصیفی به منظور توصیف یافته‌ها، از جداول و نمودارهای فراوانی استفاده شد ضمن اینکه به منظور توصیف بهتر داده‌ها از شاخص‌های مرکزی و همچنین شاخص‌های پراکندگی بهره گرفته شد و از آمار استنباطی جهت سنجش فرضیات، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیری در نرم‌افزار **SPSS** نسخه ۲۳ استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

۱- آمار توصیفی

۳/۸ درصد مادران زیر ۲۵ سال سن داشتند، ۵۶/۸ درصد مادران بین ۲۵ تا ۳۵ سال سن داشتند، ۳۶/۸ درصد مادران بین ۳۵ تا ۴۵ سال سن داشتند و ۲/۶ درصد مادران بالای ۴۵ سال سن داشتند. تحصیلات مادران به ترتیب ۲ درصد دیپلم و زیر دیپلم، ۶ درصد فوق‌دیپلم، ۵۴ درصد لیسانس، ۳۸ درصد فوق‌لیسانس و بالاتر بودند لذا می‌توان نتیجه گرفت اکثر مادران شرکت‌کننده در این پژوهش بین ۲۵ تا ۳۰ سال سن داشتند و دارای تحصیلات دانشگاهی و آکادمیک بودند، نتایج در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱- آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیرها	Min	Max	میانگین	انحراف معیار
استقلال‌طلبی کودکان	۵۹	۱۰۳	۸۱	۷/۵۰۵

۹/۳۱۱	۱۲۴	۱۶۵	۸۳	پرورش خلاقیت کودکان
۵/۳۱۷	۶۸/۵	۹۶	۴۱	رشد ذهنی و احساسی کودکان
۳/۶۶۲	۴۰/۵	۵۶	۲۵	مراقبت از سلامتی جسم و روح
۵/۴۵۷	۶۰	۸۷	۳۳	برقراری روابط اجتماعی
۹/۳۱۶	۸۷	۱۱۲	۶۲	آگاهی و آموزش از مسائل نوین تربیتی

جدول ۲- نتایج آزمون کلموگروف- اسمیرنوف

آزمون کلموگروف- اسمیرنوف		متغیرها
سطح معناداری	تعداد	
۰/۰۰۰	۴۰۰	استقلال طلبی کودکان
۰/۰۰۱	۴۰۰	پرورش خلاقیت کودکان
۰/۰۰۰	۴۰۰	رشد ذهنی و احساسی کودکان
۰/۰۰۰	۴۰۰	مراقبت از سلامتی جسم و روح
۰/۰۰۱	۴۰۰	برقراری روابط اجتماعی
۰/۰۰۰	۴۰۰	آگاهی و آموزش از مسائل نوین تربیتی

بنابراین با توجه به اینکه سطح معناداری آزمون در بیشتر متغیرها کمتر از ۰/۰۵ است لذا فرضیات نرمال است.

۲- آزمون فرضیات پژوهش

فرضیه اول: بین مهارت استقلال طلبی کودکان، پرورش خلاقیت کودکان و رشد ذهنی و احساسی کودکان با احداث مجتمع تخصصی مادر و کودک در کلان شهرهای ایران رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۳- بررسی معناداری مدل رگرسیونی متغیرهای وابسته کودکان با متغیر مستقل پژوهش

مدل	R	ضریب تعیین R ²	ضریب تشخیص Adjusted R Square	آماره F	(P-Value)
۱	۰/۱۶۸	۰/۰۲۸	۰/۰۲۱	۴/۲۸۶	۰/۰۴۲
۲	۰/۱۷۶	۰/۰۲۸	۰/۰۲۲	۴/۲۰۹	۰/۰۴۰
۳	۰/۱۶۳	۰/۰۲۷	۰/۰۲۰	۴/۰۴۴	۰/۰۴۶

همان گونه که در جدول ۳ مشاهده می شود مقدار (P-Value) مربوط به آماره F معنی داری مدل برازش داده شده را تأیید می کند (از ۰/۰۵ کمتر است). مقدار R در مدل ۱ نشان می دهد ۰/۱۶۸ درصد از تغییرات متغیر استقلال طلبی کودکان توسط احداث مجتمع تخصصی مادر و کودک تبیین می شود، مقدار R در مدل ۲ نشان می دهد ۰/۱۷۶ درصد از تغییرات متغیر پرورش خلاقیت کودکان توسط احداث مجتمع تخصصی مادر و کودک تبیین شده است، همچنین مقدار R در مدل ۳ نشان می دهد ۰/۱۶۳ درصد از تغییرات متغیر رشد ذهنی و احساسی کودکان توسط احداث مجتمع تخصصی مادر و کودک تبیین شده است. در ادامه به ضرورت وجود عرض از مبدأ و هریک از متغیرهای مستقل در مدل را مورد بررسی قرار می دهیم.

جدول ۴- بررسی ضرورت وجود متغیرها در مدل

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

سطح معناداری	آماره T	ضرایب غیراستاندارد		متغیر	
		ضرایب استاندارد	ضرایب غیراستاندارد		
		بتا	انحراف معیار	شیب خط	
۰/۰۰۰	۱۴/۱۹۴	-۰/۱۶۶	۱/۹۲۳	۲۷/۲۴۹	عرض از مبدأ استقلال طلبی کودکان
۰/۰۴۲	-۲/۰۵۹		۰/۰۲۳	-۰/۰۴۷	
۰/۰۰۰	۲/۱۹/۲۱۷	-۰/۱۶۸	۲/۷۲۲	۵۲/۳۱۱	عرض از مبدأ پرورش خلاقیت کودکان
۰/۰۴۰	-۲/۰۷۰		۰/۰۴۷	-۰/۰۹۷	
۰/۰۰۰	۱۹/۲۸۸	-۰/۱۶۳	۱/۳۵۱	۲۶/۰۵۵	عرض از مبدأ رشد ذهنی و احساسی کودکان
۰/۰۴۶	-۲/۰۱۱		۰/۰۲۳	-۰/۰۴۷	

همان‌طور که نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد، سطح معناداری مهارت‌های استقلال طلبی کودکان، پرورش خلاقیت کودکان و رشد ذهنی و احساسی کودکان کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، مقدار آماره T برای هر سه متغیر از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگ‌تر است، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بین مهارت‌های استقلال طلبی کودکان، پرورش خلاقیت کودکان و رشد ذهنی و احساسی کودکان با احداث مجتمع تخصصی مادر و کودک ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین متغیرهای مراقبت از سلامتی جسم و روح مادران، برقراری روابط اجتماعی مادران و آگاهی و آموزش از مسائل نوین تربیتی مادران با احداث مجتمع تخصصی مادر و کودک در کلان‌شهرهای ایران رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۵- بررسی معناداری مدل رگرسیونی متغیرهای وابسته مادران با متغیر مستقل پژوهش

مدل	R	ضریب تعیین R ²	ضریب تشخیص Adjusted R Square	آماره F	(P-Value)
۱	۰/۳۶۷	۰/۱۳۸	۰/۱۲۹	۲۳/۰۹۶	۰/۰۰۰
۲	۰/۳۶۸	۰/۱۳۶	۰/۱۳۰	۲۳/۲۴۴	۰/۰۰۰
۳	۰/۳۷۲	۰/۱۳۸	۰/۱۳۳	۲۳/۷۷۹	۰/۰۰۰

همان‌گونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود مقدار (P-Value) مربوط به آماره F معنی‌داری مدل برآزش داده‌شده را تأیید می‌کند (از ۰/۰۵ کمتر است). مقدار R در مدل ۱ نشان می‌دهد ۰/۳۶۷ درصد از تغییرات متغیر مراقبت از سلامتی جسم و روح مادران توسط احداث مجتمع تخصصی مادر و کودک تبیین می‌شود، مقدار R در مدل ۲ نشان می‌دهد ۰/۳۶۸ درصد از تغییرات متغیر برقراری روابط اجتماعی مادران توسط احداث مجتمع تخصصی مادر و کودک تبیین می‌شود، همچنین مقدار R در مدل ۳ نشان می‌دهد ۰/۳۷۲ درصد از تغییرات متغیر آگاهی و آموزش از مسائل نوین تربیتی مادران توسط احداث مجتمع تخصصی مادر و کودک تبیین شده است، در ادامه ضرورت وجود عرض از مبدأ و هریک از متغیرهای مستقل را در یک مدل موردبررسی قرار می‌دهیم.

جدول ۶- بررسی ضرورت وجود متغیرها در مدل

سطح معناداری	آماره T	ضرایب غیراستاندارد		متغیر	
		ضرایب استاندارد	ضرایب غیراستاندارد		
		بتا	انحراف معیار	شیب خط	

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۰/۰۰۰	۵/۷۶۱	۰/۳۶۸	۳/۷۲۳	۲۱/۴۴۵	عرض از مبدأ مراقبت از سلامتی جسم و روح مادران
۰/۰۰۰	۴/۸۲۱		۰/۰۴۵	۰/۲۱۶	
۰/۰۰۰	۱۰/۱۱۲	۰/۳۷۲	۲/۶۳۱	۲۶/۶۰۹	عرض از مبدأ برقراری روابط اجتماعی مادران
۰/۰۰۰	۴/۸۷۶		۰/۰۴۵	۰/۲۲۰	
۰/۰۰۰	۱۰/۲۷۷	۰/۳۶۷	۲/۶۱۵	۲۶/۸۷۴	عرض از مبدأ آگاهی و آموزش از مسائل نوین تربیتی مادران
۰/۰۰۰	۴/۸۰۶		۰/۲۴۵	۰/۲۱۵	

همان‌طور که نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد، سطح معناداری مهارت‌های مراقبت از سلامتی جسم و روح مادران، برقراری روابط اجتماعی مادران و آگاهی و آموزش از مسائل نوین تربیتی مادران کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، مقدار آماره T برای هر سه متغیر از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگ‌تر است، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بین مهارت‌های مراقبت از سلامتی جسم و روح مادران، برقراری روابط اجتماعی مادران و آگاهی و آموزش از مسائل نوین تربیتی مادران با احداث مجتمع تخصصی مادر و کودک ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

نتیجه‌گیری کلی

در میان اعضای خانواده بیشترین سهم تأثیرگذاری برای مادران است؛ به‌ویژه در خانواده‌هایی که شیوه زیستی طبیعی و مطابق با الگوها و سنت اسلامی دارند که بر اساس آن بهترین جایگاه برای تربیت و پرورش کودکان شناخته می‌شود. بر پایه همین نگرش، بارزترین و والاترین نقشی که در کلام وحیانی قرآن برای زنان ترسیم‌شده و موردستایش قرار گرفته، نقش مادری و عهده‌داری تربیت فرزندان از سوی آنان است.

ضرورت خودسازی از آن حیث است که در ما تولدی نو و حیاتی جدید با معیارهای نو و انسانی پدید آید، حال این سازندگی برای کسی که می‌خواهد مادر شود ضروری‌تر است؛ زیرا علاوه بر مسئولیت شخصی، مسئولیت سازندگی دیگران یعنی نسل آینده را نیز بر عهده دارد. فساد او فساد جامعه و سلامت و صلاح او، صلاح و سلامت جامعه است. بنابراین مادری که می‌خواهد موجبات رشد و تعالی انسانی را عهده‌دار شود باید قبل از اینکه بتواند تربیت درست کودک را در دست گیرد، خود در جهات انسانی تربیت شود و خودسازی کند بدین معنی که زن بتواند به علم و معرفت و کمالات معنوی و اخلاق دست یابد تا از این طریق آمادگی این امر مهم را پیدا کند.

با توجه به اینکه امروزه کودکان از فضاهایی با ابعاد و اندازه‌های کوچک همچون آپارتمان‌ها بیشتر زمان خود را می‌گذرانند مدیریت و برنامه‌ریزی شهری باید به سمتی هدایت شود که سرانه فضاهای سبز و فضاهایی که برای کودکان طراحی شده باشد افزایش یابد. فضایی که کودکان در آن تعامل بیشتر با محیط طبیعی باشند و تأثیرگذاری بیشتری در عالم واقعی داشته باشند که این زمینه‌ساز دریافت اطلاعات بیشتر توسط آن‌ها گشته و زمینه رشد و شکوفایی و پرورش استعدادها و خلاقیت را در آن‌ها به وجود می‌آورد و این تأثیرگذاری باعث نشاط و شادابی و افزایش اعتمادبه‌نفس آنان می‌گردد، در نتیجه اگر نیاز آنان در هر مقطع سنی پاسخ داده شود موجب می‌شود که آنان به مرحله بعدی رشد ارتقاء یابند و به مرحله قبلی بازنگردند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

وجود فضاها و مکان‌های تخصصی که برای کودکان و مادران مناسب‌سازی شده باشد علاوه بر اینکه موجبات رشد جسمی و ذهنی کودک را فراهم می‌کند موجب کاهش تنش‌ها و عصبانیت‌ها کودکان و مادران می‌گردد و جامعه حال و آینده را از لوس وجود بسیاری از بزهکاری‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی پاک خواهد کرد و چه‌بخت‌تر است پیشگیری به‌جای درمان و متحمل نشدن هزینه‌های گزاف درمان در آینده باشد.

بازی کودکان عبارت از تلاش برای لمس و حس دنیا و تحت کنترل درآوردن و آشنا شدن با آن است. کودک دارای زندگی بخصوصی است که نام آن را بازی می‌نویسیم که همان کاوش در محیط است.

جان دیوگی فیلسوف تربیتی می‌گوید فعالیت جوهر زندگی است و افراد فعالیت خود را به صورت‌های گوناگون ابراز می‌دارند. مهم‌ترین سرگرمی بازی است و بعد از پرورش یافتن به فعالیت‌های زیادی دست می‌زند که یا متوجه نیل به هدف و یا کار مثبت و یا برعکس کار، آزادانه ولی هدف که همان بازی است می‌پردازد.

فضای بازی کودکان باید محیطی امن و سالم، مهیج و شادی‌آور برای کودکان باشد به طوری که جسم بچه‌ها را تقویت نموده و ثبات عاطفی و احساسی آن‌ها را باعث شده و از طریق انواع بازی و فعالیت، آموزش‌های لازم را فراگرفته و زمینه‌های پرورش خلاقیت را نیز فراهم آورد.

امنیت روانی در کنار ایمنی فیزیکی دارای اهمیت ویژه‌ای است به این معنا در فضاهایی که نور و روشنایی مناسبی برخوردار نیستند، زمینه بروز رفتارهای ناپه‌نجان و حتی ترس برخی مراجعه‌کنندگان از فضا به وجود می‌آید و نورپردازی‌هایی که سایه‌های هراس‌انگیز ایجاد می‌کنند می‌توانند بر شدت آن بیفزایند بنابراین با مطالعه دقیق جامعه‌شناسی و طراحی درست و سنجیده می‌توان امنیت روانی را به محیط باز آورد.

در ایران نیز در سال‌های اخیر به‌ویژه با افزایش نسبی سهم زنان در حوزه‌های تحصیلی، اقتصادی، سیاسی، مدیریتی، مطالعات متعددی در خصوص ضرورت توجه به زنان در برنامه‌ریزی‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی انجام شده است که حوزه برنامه‌ریزی شهری و طراحی شهری نیز از این مستثنا نبوده‌اند.

بخش مهمی از احساس امنیت که در دورانی از زندگی شکل گرفته و بر شخصیت بزرگسالی تأثیرگذار است، در فضا و محیط اطراف ایجاد شده و یا از آن تأثیر می‌پذیرد. در عین حال احساس هرگونه فشار روانی، روحی و جسمانی می‌تواند به احساس ناامنی منجر شود.

چند پیشنهاد عملی در جهت بهبود وضعیت موجود شامل موارد زیر است:

- ارتباط کودکان با محیط طبیعی و همسالان در رشد و شکوفایی و خلاقیت کودکان بسیار مؤثر است. وجود وسایل بازی در فضایی که کودکان در آن وقت می‌گذرانند همچون فضای مجتمع‌های تخصصی مادر و کودک در فرایند خلاقیت تأثیرگذار است. کاربرد عناصر طبیعی مختلف همچون استفاده از آب، خاک، شن، حیوانات و گیاهان مختلف با اندازه و رنگ‌های گوناگون و به تنوع فضا کمک می‌کند و باعث افزایش جذابیت می‌شود.
- استفاده از عنصر آب در جلوه‌ها و صورت‌های مختلف و متنوع در این مجتمع‌های تخصصی مثلاً به شکل اسپری‌های آبی یا استخرهای آبی با عمق بسیار کم، فواره‌های آب، چشمه‌های آب و ...، زیرا آب‌بازی به کودکان کمک می‌کند افکار خلاقشان را رشد دهند، علاوه بر جذابیتی که بازی با آب برای کودکان دارد باعث تقویت یادگیری و تجربه حس و تقویت حرکت و ارتباط با محیط و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

شادابی آن‌ها می‌شود چون کودکان آب‌بازی را دوست دارند و از این طریق می‌توان خیلی چیزها را به آنان آموخت از جمله خلاقیت، آب‌بازی باعث کاهش تنش‌ها و عصبانیت‌های کودک می‌شود.

- ایجاد فضاهایی که کودک بتواند در آن دخل و تصرف کند و موفق شود در آن فضا دست به خرابکاری بزند و حتی بتواند در آن چیزی خلق کند و بسازد، این فضا می‌تواند در ارتباط کامل با محیط طبیعی طراحی شده باشد، البته باید ایمنی این فضاها از پیش تأمین و تضمین شود.
- با توجه به اینکه کودکان کنجکاو هستند و احتیاج به کشف فضا و ابعاد وجودی هر چیز دارند بهتر است، فضاهایی در اختیار آنان قرار گیرد که با لمس کردن و مشاهده از فلسفه وجودی اشیا اطلاع یابند و حس کنجکاوی خود را ارضاء نمایند، زیرا خلاقیت برآیند تسلط بر اطلاعات و دانش است. فرد خلاق تا زمانی که دانش کافی از مسئله نداشته و به جوانب گوناگون آن توجه نکرده باشد، نمی‌تواند به تولید اندیشه ابتکاری دست بزند، البته در همه این موارد باید ایمنی فضا تضمین شده و به همراه کنترل والدین و ... باشد.
- ایجاد روزنه‌ها و زوایای پنهان در فضا و کشف آن توسط کودکان علاوه بر اینکه باعث ارضای کنجکاوی آنان می‌شود موجب ایجاد نشاط و همچنین افزایش ایجاد اعتماد به نفس در آنان می‌گردد.
- بازی با ارتفاع، ایجاد افق‌های دید مختلف برای کودکان و کاهش و افزایش ارتفاع متناسب با مقیاس کودک تا جایی که حتی کودک بتواند بر روی سقف قسمت‌هایی از کالبد بنا قرار گیرد و مناظر مختلف، متفاوت، هیجان‌انگیز و جذابی را تجربه کند.
- تنوع در بافت و سطوح و ایجاد جذابیت‌های بصری و استفاده از گرافیک‌های محیطی مخصوص کودکان و همچنین نورپردازی‌های متنوع و بازی با نور و سایه و استفاده از شیشه‌های رنگی که در مقابل نور خورشید رفلکس‌های رنگی متفاوتی خواهند داشت.
- استفاده از مبلمانهای پازل گونه و انعطاف‌پذیر که قابلیت پذیرش چند عملکرد مختلف در محیط و فضای باز و همچنین فضای آموزشی دارد، این مبلمان‌ها باهدف ایجاد فضای منعطف و تحریک حس کنجکاوی کودکان جهت ایجاد فرم‌های جدید در عین تأمین عملکرد به کار می‌روند.
- این گونه مکان‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که علاوه بر نیازهای کودکان پاسخگوی نیاز مادران نیز باشند و امنیت و آرامش آنان را نیز تضمین کنند. فضاهایی به گونه‌ای طراحی شود که مشارکت مادران را بطلبد و کودکان آنان را شریک در کار و فعالیت خود بیابند، نه فقط به عنوان نظاره‌گر.

منابع

- ۱- بایرودی شادی، یاقوتی سیمین، ۲۰۱۵، بررسی چگونگی اثربخشی روانشناسی رشد کودک در طراحی بازی کودکان.
- ۲- حسینی، افضل السادات، ۱۳۸۴، ماهیت خلاقیت و شیوه‌های پرورش آن، چاپ پنجم، تهران به نشر.
- ۳- راغفر، حسین، سوسفوند، فاطمه (۱۳۹۶ هج)، فقر مسکن و تغذیه کودکان در شهر تهران، ۱۳۹۰ هج، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)، سال هفدهم، شماره سوم.
- ۴- شیرالی نیا، خ.، ایزدی، م.، اصلانی، خ ۱۳۹۸، نقش واسطه‌ای استرس فرزند پروری، کیفیت رابطه مادر-کودک و سلامت روان در رابطه بین فرزند پروری ذهن آگاهانه و مشکلات رفتاری کودکان. نشریه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی
- ۵- علوی، اعظم السادات، کودک من، تهران: سفیر صبح، چاپ اول، ۱۳۷۹.
- ۶- غفاری، علی، قلعه‌نویی، محمود، عمادی، خشایار (۱۳۹۰ هج)، شهر دوستدار کودک؛ ارزیابی و مقایسه چگونگی پاسخگویی به اصول شهر دوستدار کودک در بافت‌های جدید و سنتی ایران، مجله هویت شهر، شماره هجدهم، سال هشتم.
- ۷- قره بیگلو، مینو، ۱۳۹۱، نقش عوامل محیطی در پرورش خلاقیت کودکان، مجله شماره ۱۹ منظر.
- ۸- گروه استادان طرح جامع آموزش خانواده، خانواده و فرزندان در دوره پیش‌دبستان، تهران: انجمن اولیا و مربیان، چاپ یازدهم، ۱۳۸۳.
- ۹- نجفی، مسعود، دویران، اسماعیل، نور علیشاهی، جمشید، ۱۳۹۲، تقویت حس خلاقیت کودکان درزمینه ای بازی، اولین کنفرانس معماری و فضاها‌ی شهری پایدار.
- ۱۰- نجاتی، حسین، روانشناسی کودک، تهران: بیکران، چاپ هفتم، ۱۳۹۶.
- 11- Bagheri, M., safavi, S. (2014). the role of sustainable development in child friendly communities to improve children,s health and well-being (case study: zanzan city, iran),journal of civil engineering and urbanism. volume 4, p: 35-40.
- 12- Bardeen J.R. (2020). Emotion regulation and Obsessive Compulsive Symptoms: A Further examination of associations. Journal of Obsessive Compulsive and Related Disorders,3(3),243-248.
- 13- Dewi, P.S. (2012). how does the playground role in realizing children friendly city? Elsevier. p224-233.